

İKTİSAT DERGİSİ

AYLIK DERGİ
TEMMUZ-AĞUSTOS 1981
50 LİRA

200 - 1

PARA ÜRETİM İLİŞKİSİ
ŞEREF ÖZGENCİL

NİHAT BATUR İLE SÖYLEŞİ
AHMET C. ÖZKAN

**ORTA DOĞU ÜLKELERİNE İHRACAT ÇABASINDA
NE ÖLÇÜDE BAŞARILIYIZ**
T. GÜNGÖR URAS

«BREZİLYA EKONOMİK MUCİZESİ»
SEMRA KONUK

**İKTİSAT BİLİMİNİN A.B.D.'NDEKİ
GELİŞMELERİ**
KAYA ARDIÇ

Şimdi daha üstün bir paraçek tanıyın:
Garanti Bankası'ndan
GARANTİLİ PARAÇEK
Sigortalıdır, kaybolursa yenilenir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

Sigortalıdır, kaybolursa yenilenir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

kullanım süresi kısıtlanmamıştır, yıllarca kullanılabilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

kullanıldığında, üstü para olarak alınır.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

ancak sizin imzanızla para'dır.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

ciro yolu ile devir edilebilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

Bankamızla hesabı olsun olmasın herkes, hiçbir masraf ödmeden 5.000 10.000 25.000 50.000 liralık kâğıtlar halinde dilediği kadar alabilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

provisyonsuz ödenir. Tüm yurda yayılmış Garanti Bankası şubelerinde anında paraya çevrilir. Bekletmeden.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

50.000 liralık büyük kâğır yalnız Garanti Bankası'nın Garantili Paraçek'inde bulunur.

Artık cebinizde büyük para taşımayın.
GARANTİLİ PARAÇEK taşıyın!

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

alıştığınız değil kullandığınız seçin

1981
TEMMUZ
AĞUSTOS
SAYI
200—201
XXXIII

İKTİSAT DERGİSİ

I. Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Para Üretim İlişkisi 2
Şeref ÖZGENCİL

Nihat Batur ile Söyleşi 5
Ahmet C. ÖZKAN

Orta Doğu Ülkelerine İhracat Çabasında
Ne Ölçüde Başarılıyız 9
T. Güngör URAS

Brezilya Ekonomik Mucizesi 13
Semra KONUK

İktisat Biliminin A.B.D.'ndeki
Gelişmeleri (I) 21
Kaya ARDIÇ

Sahibi : Cemiyet Adına Şeref ÖZGENCİL

Yazı İşleri Müdürü : Ahmet C. ÖZKAN

Teknik Sekreter : Dilâra TÜFEKÇİOĞLU

Kurucusu : Oktay EMED

Dergi Yürütme Komitesi : Başkan Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN,

Doç. Dr. Toktamış ATEŞ, Sedat SANATKÂR, Eren ABACI,

Ünsal AYSUN.

Abone Ücreti Yıllık : 600 - 6 Aylık 300 TL. Reklam Tarifesi : Ön Kapak İç 4000 TL.
İç Sahife tam 2.500 TL. İç Sahife yarım 1.250 TL. Arka Kapak İç 4000 TL. Arka
Kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim—İST.

☎ 44 04 36 - 45 17 52 - 49 89 03

Daha önce başka yerde yayınlanan yazılara ödeme yapılmaz.

Yazılardaki düşünceler yazara aittir.

Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın geriye gönderilmez - Fiyatı: 50 TL

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi — ☎ 43 55 72

Para Üretim İlişkisi

Şeref ÖZGENCİL

Şu anda Türkiye’de uygulanan ekonomi politikasında birbiriyle çelişen iki «temel bekleyiş» var:

— Enflasyonun kontrol altına alınması için, sıkı para politikasının devamı zorunluluğu ortada.

— Öte yanda üretimin artması isteniyor ve bu konuda iyimser bir bekleyiş» sürüyor.

Bir istikrar programında temel araç para politikasıdır. İstikrara ulaşmak için ilk başvurulacak politika «sıkı para politikası»dır. Böylece talep düşürülecek, talep düştüğü için fiyatlardaki artış sınırlandırılmış olacaktır.

Talebin düşmesi demek, üretim gerilemesi demektir.

Hem sıkı para politikası sürsün, hem de üretim artsın, bu arada da fiyatlar düşsün bu çok çelişkili bir bekleyiş olur.

Teorik yaklaşımda, «üretici yurt içinde satamadığını ihraç eder, olur biter...» gibi iyimser reçeteler ortaya konulabilir. Fakat uygulamada kısa sürede böyle bir yapısal değişimin gerçekleştirilmesi imkânsızdır.

Şurası bir gerçektir ki sıkı para politikası devam ettiği sürece genel olarak üretim gerileyecek, hiç olmazsa olduğu seviyede duracaktır.

Üretimin gerilemesi demek, birim maliyetlerin yükselmesidir. Bu maliyet artışları kâr marjlarından karşılanmadığı sürece fiyat artışları neden olacaktır.

Üretimi artırmak için para politikasında biraz gevşeme bekle-yişlerinin gerçekleşmesi ise «eskiye dönüş»den başka sonuç ver-meyecektir.

Sıkı para politikası uygulamasının ekonomide sağlıklı bir yapı-sal değişimi gerçekleştirecek yan tedbirlerle, bir bütünlük içinde uy-gulanması halinde ise, yeni bir yapı içinde üretim artışı beklenebilir.

Aksi halde «sadece para muslukları belli bir süre kısıldı» diye sıhatsız bir ekonomik yapının, sıhhatli bir ekonomik yapıya ken-diliğinden ve hızla dönüşmesi mümkün olamaz.

Normal olarak üreticiler, bu uygulamanın devam etmiyeceğinin, belli bir süre sonra «yavaş yavaş para musluklarının açılacağı»nı ümit ve bekleyişi içinde, kendiliklerinden ciddi (radikal) yapısal de-ğişime yönelmezler.

Kaldı ki, sanayide ciddi (radikal) bir yapısal değişim, ek yatı-rımları gerektirir. Ek yatırım ise ek finansman ihtiyacı ortaya çıkarır. Sıkı para politikasının para fiyatını artırdığı dönemde ek yatırı-m müteşebbis için cazip olmayabilir.

Para üretim ilişkisinde ağırlığı olan bir başka etken de faiz (pa-ranın fiyatı) dır.

Üretici için önemli olan, üretim faaliyeti sonucu kâr etmektir.

Daha fazla üretim, daha fazla kâr getirmiyorsa üretimi artır-manın cazibesi kalmaz.

Üretim, özellikle sanayi kesimindeki üretim çok karışık bir olay-dır. Bir müteşebbis ortaya çıkacak, bir proje hazırlıyacak, sermaye bulacak, projeyi uygulamak için 3 yıl uğraşacak, sonra üretime baş-lıyacak, işletme sermayesi bulacak, pazar yaratacak, ham madde temin edecek, işçisini eğitecek, işçisiyle anlaşacak, işçisine ödeme-de bulunacak, kaliteyi tutturacak, bu arada bürokratik engelleri a-şacak, kâr edecek, vergisini ödeyecek sonunda kendisine makul öl-çüde bir kâr kalacak... Ve bütün bunlar talihin yardımı ile yatırıma başladıktan en az 3 yıl sonra olabilecek şeyler.

Tersi ise her zaman için mümkün... Risk her zaman müteşebbisin sırtındadır. Zarar her zaman kârın kardeşidir.

Kâr ise, ne ölçüde olabilir?

Bugün bir sınıai üretimde, vergisi ödendikten sonra %40 %50 oranında kârlılık acaba ne ölçüde mümkündür?

Halbuki, eğer sermayedar, üretimin bu kadar karmaşık, dikenli, ve de riskli yollarından geçecek yerde, parasını faize vererek, hiç bir riski üstlenmeden, oturduğu yerde %40, %50 net gelir sağlama imkânına sahip ise, üretimden kaçır.

İşte para ile üretim ilişkisinin bir başka şekli burada ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunların tersi de akla gelebilir. Acaba para fiyatı çok ucu, para çok bol olsa, böyle bir ortamda üretimin sınırsız biçimde artması mümkünmüdür? Gelir dağılımı mükemmel ise: Evet...

İşte burada para-üretim ilişkisinin bir başka önemli faktörü ortaya çıkmaktadır: Gelir Dağılımı.

Gelir dağılımının bozuk olduğu ekonomilerde sıkı para politikası üretimini normalin üzerinde etkiler. Düşük ve orta gelir grubundakiler piyasadan tamamen çekilir.

Tekrarda yarar vardır ki, para üretimin önemli bir etkenidir. Fakat tek başına üretim artışını sağlama gücü yoktur. Fakat yanlış para politikaları uygulayarak, üretimi tamamen durdurmak kolay ve çabuk rastlanan bir yoldur.

Nihat Batur ile Söyleşi

ÖZKAN — Sayın Batur, İktisat Dergisi 200 sayıya erişti. Derginin kurucularından biri olarak, sizden ricam, İktisat Dergisi çıkarma fikri nasıl doğru, gelişti anlatır mısınız?

BATUR — Sayın Özkan, mezuniyetimi takiben derhal askere gitmiştim. Dönüşümde çalışma hayatına başlamadan, bana yön verecek bilgiler almak üzere varlığını Lacivert Han'da sürdürdüğünü duyduğum Cemiyetimizi aradım. Çabalarımın boşuna olduğunu kısa sürede üzülerek öğrendim. Böylece çalışma hayatıma büyük bir mücadeleyle tek başıma yön vermeye başladım. Önce kısa süren serbest büro çalışmaları ve onu takiben halen görevde bulunduğum İthal Malları Fiat Tescil ve Tetkik Dairesi.. Kendi hayat mücadelemi verirken yeni mezun olacak kardeşlerimin çok daha üzücü durumlarla karşılaşacaklarını ve hatta ızdırap çekeceklerini duyarak «Nasıl yardımcı olabilirim?» düşüncesiyle Mezunlar Cemiyetimize 1958 yılında aktif üye olarak girdim. Önce Cemiyeti canlandırmak, mezunlara ve yeni mezun olacaklara varlığını duyurmak aynı zamanda da kamu da böyle bir cemiyetin ağırlığını hissettirmenin gerektiğine inanarak görev üstlendim. Amacım genelde 4 ana hedefe yönelikti.

- 1— Cemiyetimizin kendi malı olan bir binası, lokali olmalı.
- 2— Mezunlarımızın çoğunlukla bulunduğu illerde şubeler veya temsil büroları bulunmalı.
- 3— Görüş ve düşüncelerimiz gerek mezunlarımıza gerek kamuya duyurabilecek bir basın organının derhal yayınlanması,

4— Yılda hiç olmazsa bir, genel anlamda, ekonomik hayatımızın ana konularından birini ele alarak kamuya açık tartışmalı toplantılar düzenlenmesi.

İnancım, bu dört ana konuda başarılı olduğu nispette Cemiyet diğer özel konularında rahatça hedefine ulaşabilir düşüncesindeydi.

Nitekim, Cemiyet Yönetim Kuruluna girer girmez ilk işimiz bir lokale kavuşmak mücadelesiyle başladı. Öncelikle mezunlarımızı ve çevreyi tanımakla işe başladık. Böylece, birlikte çalışmanın sonucu 1964 yılında Cemiyetimiz Genel Merkez ve Ankara Şubesi Lokallerine sahip olduğu gibi 1 Temmuz 1964 günü İKTİSAT DERGİSİ ismini verdiğimiz basın organımıza kavuşmanın mutluluğuna erişti.

ÖZKAN — Kuruluştan sonra ne gibi zorluklarla karşılaştınız? İstedğiniz hedefe ulaşabildiniz mi?

BATUR — Bugün 200 sayısına eriştiğine işaret ettiğiniz yayın organımızın ilk sayısından muntazam yayınlanacağı inancı bende büyüktü. Nitekim Sayın Oktay Emed kardeşimde aynı görüşte olduğunu beyan edince hedefe daha kolay gittik. Karşılaştığımız zorlukların başında ilk sayılarda para geldi. Buna matbaa sahibi değerli mezunumuz Sayın Reşat Umur'un büyük anlayışı ve bize tanıdığı kredi imkânlarıyla bir kaç sayıda hallettik. İkinci olarak konu çok, yazı yok problemini mezunlarımızı yazı yazmaya teşvik ederek çözümledik. İlk sayılar tanıtma sayıları olduğu için bütün mezunlarımıza hiç bir peşin ödeme olmadan postalandık. Çoğunlukla anlayış ve destek gördük, açıklarımızı reklam olarak kapamaya çalıştık. Muhakkak yorucu bazen üzücü durumlar oluyordu. Arzuladığımız gibi değişik konularda bilgi veremiyorduk. Hepimiz amatör, bu işte tecrübesi olmayan, kendi mesleğimizde hayat mücadelesi veren kişilerdik. Ayda bir yayın yapmanın düşündüğümüzden çok zor bir girişim olduğunu kısa zamanda öğrenmemize rağmen karar ve görüşümüzden asla dönmedik, kısa süren gecikmelerle kendimizi amaca ulaşmış kabul ediyorum.

ÖZKAN — Genelde çıkartılan tüm dergiler kısa ömürlü oluyor, İktisat Dergisi'nin durumunu nasıl yorumlarsınız?

BATUR — Genelde bu tarz dergilerde menfaatler, kesin politika ve tutuculuk yer aldığı için ömürler kısa oluyor. Bizim böyle bir başlangıcımız olmadığı gibi devralan kardeşlerimiz de görüşümüzü devam ettiriyorlar. Bu nedenle İktisat Dergisi'nin yaşamı her geçen gün kanımca, daha iyi, daha güçlü olarak devam edecektir.

ÖZKAN — Dergi yönetiminden ayrıldıktan sonra dergiyi izlediniz mi? Bu konudaki görüşlerinizi açıklar mısınız?

BATUR — Dergi yönetiminde aktif olarak ayrıldık denebilirse de Cemiyetimizin sarsılmaz bir bütün olmasında emeği geçen bir üye ve halen Cemiyet Divan Başkanı olarak bir çok görev ve sorumluluklarım bulunduğunu biliyorum. Bu nedenle hele İktisat Dergisi'nin kurucularından biri olarak dergiden kopamadım, kopamazdım da. Dergimiz eskiye nazaran daha dışa dönük, genel konulardan ziyade özel konulara eğilme imkânı bulmuştur. Bunu geçen yıllara nazaran çok büyük bir aşama olarak değerlendirmekteyim. Herhalde gazeteciliği ve dergiciliği bilen basın yayın tecrübesi olan arkadaşlarımızın konuya eğilmelerinin sonucu olsa gerek. İnsan; daha düzgün mizanpaj, değerli, yararlanılacak aktüel yazılar ve maddi varlığı artırıcı reklamlarla çıkan bir dergiden gurur duyuyor. Ancak, kanımca ciddiyetimizle bağdaşmayacak bazı resim ve karikatürlerle gerek kapak görünüşünün gerek sayfaların bozulmasına taraftar değilim.

ÖZKAN — Ekonomik olayların tüm yaşamı etkilediği, dolayısıyla toplumun her kesimini yakından ilgilendirdiği sanırım katıldığınız bir gerçektir. Bu nedenle dergimizin mezun, üniversite öğrencilerinden oluşan dar bir çevre içinde kalmasını mı yoksa daha geniş kitlelere hitap etmesini mi önerirsiniz?

BATUR — İktisatçı toplumun refahı ve düzeni için varolan bir meslektir. Dergiyi çıkartırken düşüncemiz öncelikle mezunlarımıza ve fakültede okuyan öğrenci kardeşlerimize bunu sevdirmek, alıştırmaktır. Onların destek ve yardımla-

rıyla da kamuya açılmayı hedeflemiştik. Bugün dergimiz ilk günlerden düşündüğümüz, amaçladığımız yoldadır. Devamını diler hizmet veren arkadaşlarımı candan kutlarım.

ÖZKAN — Eylül 81 den itibaren İktisat Dergimiz yeni bir yaklaşımla ele alınarak yayınlanacaktır. Her türlü eleştirilerinizi ve katkılarınızı beklemekteyiz. Son olarak da sizden dergiyle ilgili bir anınızı anlatmanızı rica etsem.

BATUR — Sayın Özkan, Eylül 81 sayısıyla İktisat Dergimizin yeni bir anlayışla yayın hayatına devam edeceğini müjdeliyorsunuz. Buna sevinmemek mümkün mü? Sizleri bir kere daha candan kutlarım. Bu hizmete gönül veren kuruculardan biri olarak daima yanınızda olacağıma gücümün yettiğince desteğimi esirgemiyeceğime inanmanızı isterim. Son olarak benim için büyük önem taşıyan anıma söylece değinmek isterim. Dergimizin beşinci yayın yılıydı sanırım. Zamanın Turizm ve Tanıtma Bakanı Sayın Nihat Kürşat Beyefendiye ziyaret etmiştik. Kendilerinin bir süre Fakültemizde okuduklarını belirttiler ve dergimizi iftiharla izlediklerini söylediler. Çok sevinmiştik, müsaadelerini istiyerek Basın Yayın Genel Müdürü Sayın Yusuf Tavas Beyi ziyaretimizde ise dergimizin bu tarz çıkartılan dergiler arasında her yönüyle baş sırada bulunduğunu duyurması ayrı bir gurur vesilesi olmuştu. Bugün daha büyük bir aşama içinde bulunan dergimizin aynı ciddiyet ve tutum içinde ön sırada nice yıllar yayın hayatına devam etmesini candan dilerken, sizleri tekrar tekrar kutlar sevgiler sunarım.

ÖZKAN — Teşekkür ederim.

Orta Doğu Ülkelerine İhracat Çabasında Ne Ölçüde Başarılıyız?

T. Güngör URAS

Türkiye, son yıllarda (müslümanlık, komşuluk, tarihi ilişkiler) gibi (ekonomik olmayan bazı avantajları) kullanarak, Ortadoğu ülkeleriyle ticaretini geliştirme arayışı içine girdi.

Bu arada, Ortadoğu ülkelerinin kendi aralarındaki çatışmalar, ülkelerin iç sorunları ve İran'ının ABD ile gergin ilişkiler içine girmesi Türkiye'nin ticari ilişkileri geliştirme ümidini artırdı.

Bütün bunların yanında Türkiye, ulaştırma avantajının, ticari ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir etken olacağına da inanıyordu.

Acaba, 1981 lerin ortasında durum nedir? Ortadoğu ülkeleriyle Türkiye'nin ticareti ne yönde gelişmektedir?

Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine son 3 yıllık ihracatı ve 1981 yılının ilk 4 aylık ihracat rakkamları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Bu tablonun değerlendirilmesinde değişik faktörleri de dikkate almakta yarar vardır :

— Petrol temin ettiğimiz bazı Ortadoğu ülkelerine Türkiye'den yapılan ihracatın önemli kısmı, petrol faturası açığını kapatmaya dönük «zorlama» ihracat niteliğindedir. Normal koşullarda, (fiyat ve kalite) yönünden bu dışsatımın devamı güçtür.

ORTADOĞU ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT (1000 \$)

	1978	1979	1980	4 Aylık 1981
Yemen	386	34	126	1
Ürdün	19.454	45.148	48.092	225.244
Suudi Arabistan	17.504	19.718	43.567	33.934
Suriye	58.513	54.875	102.924	30.867
Mısır	18.865	49.877	20.304	10.402
Lübnan	20.538	27.034	72.940	7
Libya	48.577	43.264	60.320	94.877
Kuveyt	16.267	15.245	50.118	10.238
İsrail	6.610	6.455	7.546	—
İran	44.733	11.815	84.821	79.829
Irak	69.466	113.395	134.787	152.944
Dubai	—	—	1.056	—
Bahreyn (Katar Umman)	1.298	355	2.704	—
Abudabi	—	—	1.328	—
Toplam	322.211	307.215	630.633	438.343
İhracat	288.163	2.261.195	2.910.122	1.338.406
	% 14,1	% 17,1	% 21,6	% 33,5

— 1980 ve 1981 Yılı'nın özel koşulları bazı Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'den alımlarının artmasına imkân vermiştir. Normal koşulların ortaya çıkması halinde bu dışalımarda azalma beklenebilir.

— Sınır ticareti veya kaçak mal akımı nedeniyle sınır komşusu bazı ülkelere Türkiye'den mal akımı, istatistiklere yansıyan miktarın üzerinde olabilir.

Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ticari ilişkilerinin daha sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi için iki özel durumu açıklamakta yarar vardır.

Bu iki özel durumdan biri, Yunanistan'ın Ortadoğu ülkeleriyle ticari ilişkileri, diğeri 1980 yılında İran'ın toplam ithalatı içinde Türkiye'den aldığı malların payıdır.

Yunanistan 1980 yılında toplam ihracatının %20 sini Ortadoğu ülkelerine yapmıştır. 1980 Yılında Yunanistan Ortadoğu ülkelerine Türkiye'nin satabildiği mallardan fazla, 800 milyon dolarlık mal satmıştır.

Buna ek olarak, Yunanistan Orta Doğu ülkelerinin mallarının deniz yolu ile naklinden 300 milyon doların üzerinde net döviz geliri sağlamıştır.

Yunanlı taahhüt şirketlerinin bağlantıları hala Türkiye'den daha büyük rakam oluşturuyor.

İran'ın 1980 yılındaki ihracatının yapısı da ilginçtir. Bilindiği gibi 1980 yılı İran'a Batı dünyasının ekonomik ambargo uyguladığı yıldır.

Bu yıl içinde Türkiye İran'a 84.8 milyon dolarlık ihracat yapabirmiştir.

Halbuki aynı yıl İran'ın yaptığı 11 milyar dolarlık ithalat içinde değişik ülkelerin payları şöyledir :

Japonya	1.750 milyon dolar
Batı Almanya	1.480
İngiltere	971
Fransa	720
İspanya	333
İsviçre	277

1980 Yılında ambargoya rağmen ABD nin bile İran'a doğrudan ihracatı 23 milyon dolar olmuştur.

Yukarıdaki iki örnek göstermektedir ki, Türkiye henüz Ortadoğu ticaretinde ağırlık taşıyabilecek bir çizgiye gelmekten çok uzaktır.

Ortadoğu, Türkiye için ihmal edilemeyecek, ciddi bir pazardır.

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

" Brezilya Ekonomik Mucizesi "

Semra KONUK (*)

Brezilya ekonomisi son 30 yıl içinde yabancı sermayenin yoğun katkısı ve kamu sektörünün artan desteğiyle piyasa ekonomisi çizgisinde yarı sanayileşmiş ülkelerde görülen en hızlı ve yaygın dönüşümlerinden birini yaşamıştır.

Bu yazıda genel olarak, «mucize» şeklinde tanımlanan bu olgunun büyüme, enflasyon kontrolü, ücretlilerin durumu, yabancı sermaye, devletin rolü ve ödemeler dengesi gibi ekonomik ve toplumsal kriterler temelinde nasıl gerçekleştiği belirleyici yönleriyle açıklanmaya çalışılacaktır.

Ekonomik büyüme: 1968 ile 1978 arasındaki zaman aralığı Brezilya ekonomisinin performansı için oldukça etkileyici olmuştur. Tablo 1 de görüldüğü gibi reel rakamlarla ortalama %10'a yaklaşan GSMH artışı hızı yüksek olmakla birlikte giderek düşen ve yaygın endeksleme ile kısmen nötralize edilen bir enflasyon hızı, rezervlerinde ve dış borçlarında bir artışa yol açan ödemeler dengesi fazlası bu dönemin belirleyici unsurları olmuştur.

Patlamanın ilk başlarında arz açısından Brezilya sanayi sektörünün dikkat çekici bir özelliği bilhassa imalat sanayiinde oldukça büyük bir atıl kapasitenin olmasıydı. İmalat sanayiinde büyük ölçüde atıl kapasitenin varlığı, çıktının öz sermayeden daha hızlı büyümesini sağladığı gibi, ilk yıllarda patlamanın nisbeten masrafsız

(*) Tekel Genel Müdürlüğü, Ekonomik Araştırmalar Grubu Uzmanı.

TABLO — I : Brezilya'da 1968-1974 dönemi GSMH artış hızı, genel fiyat indeksi ve para arzı

Yıllar	GSMH Artış Hızı	Genel Fiyat İndeksi %	Para Arzı
1968	8,5	24	42
1969	9	21	33
1970	9,5	20	27
1971	11,5	20	31
1972	10,5	15,5	38
1973	14	15,5	47
1974	10	34,5	34

KAYNAK : The Economist August 1975 s.: 5

gerçekleşmesine de yol açmıştır. Ayrıca, elverişli ödemeler dengesi koşulları, sınai hammadde ve sermaye ithalinin aralıksız sürmesini sağlamıştır.

Talep cephesinde ise yetkililer mevcut iç ve dış koşullardan yararlanarak bir dizi genişlemeci mali politika benimsemişlerdir ki bu da toplam talebi canlandırıcı bir etken olmuştur.

İmalat çıktısını görülmedik bir hızla arttıran bir dizi önlemler alınmıştır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz (1).

a) Dayanıklı tüketim malları kredilerini arttırma politikası ve buna paralel olarak bu tür malların satın alınmasında özel (ailelerce) borçlanmanın genişletilmesi. Bu politika sonucu 1966 ile 1974 arasında toplam imalatta büyüme hızı yılda %12,1 kadarken dayanıklı tüketim malları çıktısı yılda ortalama %21'e varan bir hızla artmıştır.

b) Konut yapım ve satın alımını finanse eden kredi imkânları getirilmiştir. Bu önlem büyük ölçüde emek yoğun inşaat sektörünü canlandırma yanında, mamul yapı malzemesine sürekli talebi de uyarmıştır.

c) Sınai üretime olan talepteki büyük artış, yaygın bir ihracatı

(1) Pedro S. Malan and Regis Bonelli; The Brazilian Economy in the seventies, old and New Developments s. 22.

teşvik politikasıyla güçlendirilmiştir. İhracat teşvik ve subvansiyonları ile esas olarak döviz gelirlerini artırma amaçlanmıştır. Bu dönemde bazı sanayi kollarında imalat çıktı artışının başlıca nedeninin ihracat teşvikleri olduğu, ihraç edilen ürünün toplam ürün içindeki nisbi payının oldukça büyük bir orana ulaştığı görülmüştür.

Sektörel açıdan genişleme, dayanıklı tüketim malları ve hükümet harcamaları ile başlamış daha sonra «özel yatırımlara» atlamıştır. Ekonomik canlanma iki aşamada gerçekleşmiştir. 1966 dan 1969'a kadar süren birinci aşamada dayanıklı tüketim mallarındaki genişleme, 1970 den 1973'e kadar süren ikinci aşamada ise sermaye malları sanayiinde bir dinamizm biçiminde belirmiştir.

2) Enflasyonun kontrolü: Analiz edilen dönemin bir özelliği de 1973'e kadar enflasyonun başarıyla kontrol altına alınması olmuştur. 1964 de yılda %87'yi bulan enflasyon, artan talep baskılarına rağmen 1967'de %24'e düşürülmüştür. Yoğun ücret kısıtlamaları enflasyon oranının düşmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1967 den sonra banka faiz hadlerine, dolaylı vergilere ve kamu hizmetlerinin tarifelerine uygulanan «düzeltici enflasyonun»la ücretleri düşük tutan baskı da azalmıştır. Bunun sonucu, sınai fiyatların artış hızındaki düşüş, maliyetin ücret dışında kalan kısmının seyrine, kapasite kullanım derecesine ve hükümetin fiyat kontrollerindeki başarısına bağlı hale getirilerek firmaların üretkenlik kazançlarını tüketicilere yansıtmaları sağlanmıştır.

Enflasyon sıkı bir gelir politikası aracılığı ile kontrol altına alınarak para politikasına yalnızca ticaretin ihtiyaçlarını karşılama pasif rolü verilmiştir.

1964 den beri izlenen enflasyonu kontrol altına alma politikasının başarısı, bu otoriter siyasal rejim yıllarında uygulanan yoğun ücret kısıtlamalarına bağlanabilir.

3) Ücretlilerin durumu: Bu dönemde ücretlilerin kontrolü ile enflasyonun artış hızında önemli bir düşüş sağlamanın yanında, kesin bir grev yasağı ve güçlü işçi sendikalarına polis müdahalesi ile işçilerin pazarlık güçleri zayıflatılmıştır. Bu durum doğal olarak 1964 den 1967 ye kadar fiyatların ücretlerden daha hızlı artmasına yol açmıştır. Durumdan yararlananlar ise mali sektörü oluşturanlar, rantiyeler, mülk sahipleri ve hükümet olmuştur. 1967 yılından sonra artan üretkenlik kazançları da firmalara, hükümete ve aylık gelir-

lilerin üst kesimlerine gitmiştir. Vasıflı işçilerin daha güçlü pazarlık pozisyonları nedeniyle bu dönemde vasıf difransiyeli belirgin ölçüde genişlemiştir. Buna rağmen vasıflı işçiler bile sabit bir gelir payını koruyamamışlardır. Kentsel vasıfsız ücretlerdeki düşüş, Brezilyadaki büyük şehir merkezlerinde yoksulların yaşama koşullarının kötüleşmesine yol açmış, bu kesimlerin yerleşim bölgeleri kentin çalışma bölgelerinden ayıklanmış, su ve kanalizasyon hizmetleri ihmal edilmiştir. Bunu beslenme bozuklukları, çocuk ölümleri izlemiştir. Emek piyasası koşulları genel olarak 1963 den 1970'e kadar çok kötü bir dönemi yaşamış, gelir dağılımı da bu olguya paralel olarak bozulmuştur.

TABLO — 2 : İKTİSADEN FAAL NÜFUS (Şahsi gelirlerin yüzdesi olarak)

	%	1960	1970
En zengin	5	27,7	39,0
Sonrası	15	26,7	28,0
Sonrası	30	27,9	21,2
En fakir	50	17,7	11,8

KAYNAK : The Economist August 1979 s.: 8

Tablo 2 de görüldüğü gibi iktisaden faal nüfus içinde en fazla %5'inin gelirden aldığı pay 1960 da %27,7 den 1970'e %39'a yükselmiştir. En yoksul %50 sinin gelirden aldığı pay 1960 da %17,7'i iken 1970 de %11,8'e düşmüştür.

4) Yabancı sermaye: 1964 den sonra izlenen dışa dönük ekonomik stratejinin dinamizmi, büyük ölçüde çok uluslu şirketlerin ülke içinde yayılmasına dayanmıştır. 1966 dan sonra başı çeken sektörler taşıma araçları elektrik makine ve aletleri, mekanik sanayi, kauçuk kimyasal maddeler ve metal olmayan maden ürünleri sektörleridir.

Tablo 3 de görüldüğü gibi ilk dört sektörde yabancı sermaye piyasaya hakim durumundadır. Tütün sanayiinde tekeli elinde bulundurmaktadır. Ayrıca gıda maddeleri ve diğer sanayilerin modern kesimlerine yoğun bir biçimde de katılmıştır. Brezilyanın sabit ak-

tiflerinin toplamında yabancı firmaların genel payı büyük değildir. Burada önemli olan büyüklük teknolojik dinamizm ve piyasa hakimiyeti noktasındadır.

Örneğin yabancı sermayenin elindeki otomobil sanayii, olağanüstü büyüyerek yedek parça ve metal üreten yerli ve yabancı firmaların gelişmesini sağlamış; petrol ithalatının, rafineri inşaatının ve karayolu yapımının ritmini belirlemiş, kent planlamacılığını yönlendirmiş, ve özel tasarrufların büyük bir kısmını kendi satış finansmanı ihtiyaçlarına yöneltmiştir. (2)

Aktinson'un örnekleme metoduyla yaptığı çalışmaya göre bütün kıtalardan seçtiği 21 ülke arasında, nüfusun üst %20 sinin en büyük gelir payı aldığı ülke modern sınai yapısı yabancı sermayenin hakimiyetinde olan Brezilyadır.

5) Devletin rolü: Başlangıçta sivil rejimler arasında bir köprü olarak değerlendirilen Brezilya politikasına askeri müdahale ekonomi politikte yeni bir dönem başlatmıştır. Rejimin hem ekonomide ortodoksluğu hem de fiyat istikrarını gerçekleştirmesi uluslararası sermayenin bilhassa ABD sermayesinin hızla yeniden ülkeye girmesine yol açmıştır. Amaç devletin yeni yüksek harcama düzeylerinde borçlarını ödeyebilir hale getirilmesiydi. 1964-1967 arasındaki ücret kısıtlamaları bu operasyonun belirleyici unsuru olmuştur. Daha açık yürütülen siyasetlere gelince; etkili bir vergi reformu yapılmış mali mekanizmaya canlılık getirilerek, kamu hizmetlerine ve hükümet firmalarının çıktılara gerçekçi bir fiyat politikası uygulanmıştır. Yönetimde ademi merkeziyetçiliğe, kâra ve verimliliğe ağırlık verilmiş, kamu teşebbüslerinin önemli ölçüde genişlemesine ve çeşitlenmesine çalışılmıştır. Sonuçta 100 büyük şirketin toplam net aktifi içinde devlet teşebbüslerinin payı 1970 de %67 den 1974 de %74'e çıkmıştır. Aslında devlet teşebbüslerinin kâr haddi belirgin bir ölçüde düşük olduğu halde, bu şirketler vergilerden, zorunlu ikraz ve genel hükümet fonlarından daha çok yararlanmaları sayesinde özel şirketlerden daha hızlı büyüebilmiştir. Ancak politik olarak kamu yatırımlarının, özel girişiminin bilhassa da yabancı kaynaklı özel girişimin genişlemesi için destek rolü oynaması amaçlanmıştır. Nitekim, dönemin ekonomik dinamizminin bir unsuru, devlet ile çok uluslu şirketlerin üretim faaliyetlerinde yüksek düzeyde organik dayanışma sağlamaları olmuştur. Devlet ve çok uluslu şirketler bir görev bölüşümü yapmışlardır. Devlet, çok uluslu şirketle-

TABLO — 3 : Brezilya'da net varlıkların dağılımı

Sektör	Kamunun Payı	Yabancı Ser. Payı	Özel Te- şebbüs Payı
Madencilik	0,62	0,12	0,26
İmalat	0,20	0,29	0,51
Metal olmayan	0,01	0,35	0,64
Metal	0,34	0,12	0,54
Mekanik	0,01	0,46	0,53
Elektrik	—	0,61	0,39
Taşıma cihazları	0,04	0,63	0,33
Orman ürünleri	—	0,09	0,91
Mobilya	—	—	1,00
Lastik	0,06	0,61	0,33
Deri	—	0,11	0,89
Kimyasal madde	0,55	0,23	0,22
Tekstil	—	0,13	0,87
Gıda	0,01	0,31	0,68
İçki	—	0,14	0,86
Tütün	—	0,99	0,01
Matbaa	—	0,02	0,98
Diğerleri	—	0,47	0,53
Tarım ormancılık	—	0,03	0,96
Yapı-İnşaat	0,15	0,03	0,82
Kamu	0,88	0,07	0,06
Taşımacılık	0,78	0,01	0,21
Diğerleri	0,90	0,08	0,02
Ticaret	0,01	0,05	0,94
Hizmet	0,27	0,04	0,69
TOPLAM	0,37	0,15	0,48

rin iç pazara ihrac piyasalarına yayılmada kullandığı temel girdi ve dış ekonomileri düşük fiyatla ülkede pazarlamıştır.

6) Ödemelerd engesi: 1968 sonlarından beri uygulanan mini devalüasyonlar sistemiyle birleştirilen etkileyici bir vergi ve kredi teşvik paketi Brezilyanın hem geleneksel olmayan ilksel madde ihracatını hem de mamul mal ihracatını 1972 de büyük ölçüde arttırmıştır. Yabancı sermaye mevzuatının da elverişli hale getirilmesiyle, 1963 de kesilen resmi borçlar ve doğrudan yatırımlar ile muazzam miktarda eurodolar ülkeye akmaya başlamıştır.

1967 den sonra ithalat önemli ölçüde artmıştır. Ama ihrac pazarları canlı olduğu, uluslararası borçlar da arttığı için Brezilya cari işlem açığını kapatmakla kalmamış, yeterli miktarda döviz de biriktirebilmiştir. Bunun maliyeti artan dış borçlanma, sermaye malları ve temel sinai girdiler üreten yerli sanayilerdeki büyümenin gerilemesi ve sanayinin daha fazla gayrimillileştirilmesi olmuştur.

Sonuç olarak, Brezilya ekonomik mucizesi hakkında şu görüşler ileri sürülebilir.

1968-1974 Brezilya ekonomik patlaması «mucize» olarak değerlendirilmemelidir. Ekonominin savaş sonrası dönemdeki devri büyüme paterniyle uyum içindedir.

1964 den beri sürdürülen enflasyonu kontrol altına alma politikasının başarısı otoriter bir siyasi rejimin egemen olduğu bu yıllarda uygulanan yoğun ücret kısıtlamalarına bağlanabilir.

1967'e kadar «düzeltici enflasyonla» birlikte uygulanan, ardından da ekonomik büyümeyle sürdürülen ücret kısıtlamaları gelir eşitsizliğinde ve çocuk ölümlerinde bu dönemde gözlenen artışın başlıca nedeni olmuştur.

Yabancı sermaye 1970 lerin ekonomik canlanmasında etkin ve dinamik bir rol oynamıştır. Ancak dönemin en önemli sorunlarının bir kısmından da sorumlu sayılabilir.

Dönem boyunca ücretlilerin gelirden aldıkları pay küçüldükçe mali bakımdan güçlenen hükümetin ekonomiye müdahalesi artmıştır.

1968-1974 deki ekonomik canlanma sırasında da ödemeler dengesi sağlıklı değildi. 1974 deki uluslararası petrol bunalımı yaşanma-

sa bile ödemeler bilançosu dengesizliği nedeniyle Brezilya'nın potansiyel büyüme hızını sürdürmesi mümkün olmayacaktı.

KAYNAK :

- 1— Edmar L. BACHA : İsseus and Evidenci on Recent Brazilian Economic Growth, World Development 1977 s.: 47-67
- 2— PEDRO S. MALAN and REGİS BONELLİ : The Brazilian Economy in the Seventies Old and New Developments, Worl Development 1977 s.: 19-45.

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Ağı-
18501 Cad. Tisaret Borsası
İş Hanı Kat 1, Tel: 14488

İSTANBUL BÖRSESİ : Manifaktürcüler Çarşı-
sı No. 3901 — 3902,
Asiyelek Beldesi,
Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 75, 27 72 85

ELYAF

Dış Basında İktisat

İktisat Biliminin ABD'ndeki Gelişmeleri (I)

Derleyen : Kaya ARDIÇ

Dr. Lester C. THUROW

İktisat Biliminin Emperyalizm (*) dönemi

Herşeyin cevabını bulabildiklerini sanan iktisatçılar, altmışlı yılların başını iktisat biliminin altın çağı sayısal da yetmişli yılların sonu iktisatın emperyalizm çağı olmuştur. İktisatçıların etkisinin bu kadar büyük olduğu bir başka dönem yoktur. Carter yönetiminin Bakanlar Kurulunu oluşturan onaltı üyeden beşi iktisat doktorudur, buna karşılık hukukçuların sayısı dördtür. İktidar yollarının hukukçuların tekeline olduğu zamanlar pek gerilerde değildir. Bununla birlikte, iktisatçıların saygınlığı kamuoyunun gözünde hiç böylesine azalmamıştır....

İktisatçılar, dergilerinde cinayet ekonomisi, evlilik, intihar ya da —şimdiye kadar başka sosyal bilimlerin kapsamına girdiği kabul olunan— bir başka sosyal fenomenin ekonomisi üzerine sütunlarca yazılar yazmaktadırlar (I). İktisatçılar bu fenomenleri incelemek için, sosyal bilimlerin diğer araştırmacılarından daha iyi bir analiz aracına sahip olduklarını düşünmekte ve tahakkümelerini hemen herkese kabul ettirmektedirler.... İktisatçılar artık kendi geleneksel alanlarında

(*) Emperyalizm kelimesini, burada «tahakküm» olarak anlamak gerekir (Ç.N)

(I) Gary S. BECKER, «A Theory of Marriage: Part I», Journal of Political Economy, July-August 1973, p. 813.

eğitim yapmakla yetinmemektedirler. Üniversitelerin mühendislik, şehircilik, mimarlık bölümlerine de girmişlerdir. Her yanda, ekonomiye ve başka disiplinlere dayanan, disiplinlerarası eğitim programları ortaya çıkmaktadır. Yüksek lisans öğrencileri programlarına önemli ölçüde iktisat dersi koymaya mecbur olmakta, iktisatçıların baskınından korunmak için kendileri iktisatçı olmaktadır! İktisadi tahminlere gelince, onlar da milyonlarca Dolar eden bir endüstri halini almıştır. Anti-tröst yasalarını çiğneme konusundaki en önemli işlerde çalışan ekipler arasında artık hukukçular kadar iktisatçılar da bulunmaktadır.

Bununla birlikte, genel kanı ekonominin denetim dışı olduğu ve iktisatçıların bu alanda pek fazla bir şey yapamayacakları yönündedir. Çift rakamlı enflasyon ve işsizlik habesrizce gelmekte, ekonomi gerilemektedir. Bu olayları öngöremeyen iktisatçıların şimdi de önercek bir tedavi yöntemine sahip halleri yoktur. Enflasyon ilerlerken, para piyasası gerilemekte, Dolar'ın değeri düşmesine rağmen insanlar daha çok tasarruf etmektedirler.

İktisat Bilimi Toplumun İhtiyaçlarına Nasıl Cevap Verdi?

İktisat biliminin bu muzafferiyeti, kısmen, iktisat mesleğinin toplumla müşteri ilişkisi diye bir ilişkinin varlığından haberdar olmasından ileri gelmektedir. İktisatçılar, genellikle toplumun önceliklerini tanımlamada yararlı olmayıp, her ne olursa olsun günün sıradan sorunları üzerinde çalışmaya hazırdırlar. İktisat mesleği, araştırmalarını toplumun karşılaştığı sorunlar üzerinde yoğunlaştırmaya ve toplumun ödemeye razı olduğu çözümleri çarçabuk yeniden yönlendirmeye hazırdır.

Büyümenin İncelenmesinden, Gelirin Yeniden Dağılımında Eğitimin Rolünün İncelenmesine...

Ellili yıllarda, az gelişmiş ülkelerde iktisadi büyüme ve Sovyetler karşısında Amerikan üstünlüğünün korunması konularında halkın ilgisi, teorik iktisadi büyüme modelleri ve iktisadi büyüme faktörleri üzerine ampirik incelemeler patlamasına yolaçtı (2). Büyüme geleneksel olarak, ortaya konan sermaye ve emek miktarlarının artışıyla açıklanmasına rağmen, inceleme ABD'nin büyümesinde, fiziki girdilerin artışına bağlanamayacak önemli bir bölümün varlığına işaret ediyordu. Üretim, yalnızca bu nedenle açıklanamayacak kadar hızlı

artıyordu. O halde, büyümenin önemli bir bölümünü, sermaye ve emeğin niceliğinin artışıyla değil, niteliğinin iyileşmesiyle açıklamak gerekiyordu. Yeni yeni donanımlar eskilere oranla daha iyi iş görüyorlardı. Emekçiler yeni teknikler öğrenirlerken, müteşebbisler de aynı sermaye ve emek birimlerini, örgütlenmenin iyileşmesi sayesinde, daha etkin kullanmasını öğreniyorlardı. Bu nedenle, bilgi artışının ekonomiye esaslı katkı sağladığı varsayılıyordu.... Eğitim, bireylere olduğu kadar topluma da iktisadi başarının yolunu açıyordu.

Kısmen eğitimin büyümedeki önemi, kısımda fakirlik ve ayrımcılık (ırkçılık) sorunlarına karşı toplumun duyduğu ilgi yüzünden, altmışlı yıllar, ya çeşitli alanlardaki uzmanlaşmaların verimliliği üzerine, ya da ayrımcılığa ve yetersiz uzmanlaşmaya bağlı olan düşük gelişme karşı alınacak önlemler üzerine yapılan araştırmalarla dikkati çeker (3). Bu vesileyle öğrenmiş oluyoruz ki, bilgilerin kazanılması, eğitim ve örgütlü öğretimin yanı sıra, teknik yöntemlerin bir işçiden diğerine basitçe aktarılmasıyla gerçekleşmektedir. Emekçiler, emek piyasasına tamamen eğitilmiş olarak gelmemekte eğitimlerini işbaşında kazanmaktadırlar. Yeteneğin rolü önemli gibi gelebilir ancak, burada okulda kazanılan değil, mesleki eğitimce kazandırılan sözkonusudur. Bir yandan, geleneksel olarak kamuya ait eğitim ve öğretim ile, öte yandan geleneksel olarak özel kesime bağlı istihdam arasında bir kopukluk vardır. Sorun, bu kopukluktan dolayı Devletlerin üretken insan yeteneklerinin —Üretimi üzerinde doğrudan etkili olmadıkları halde— dağılımını değiştirmek için nasıl bir yol izleyeceklerinin bilinmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Altmışlı yılların sonundaki olumlu eylem programları bir ölçüde bu gözleme dayanmaktadır.

Fakat, halkın inancını karıştıran bir başka durum ortaya çıkmıştır. İktisatçılar, normal olarak veri bir uzmanlaşmada ücretlerin aynı olduğu modeller üzerinde çalışmaktaydılar. Oysa, gerçek dünyada bu uyumluluk yok gibi bir şeydir. Uzmanlaşma düzeylerinin bir

-
- (2) Robert Solow, Technical change and the Aggregate Production Function», The Review of Economics and Statistics, 39 (1957), ve Edward F. Denison, «The Source of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before us», (New York, Committee for Economic Development, 1962).
- (3) Richard Eckhaus, Estimating the Returns to Education (New York: Carnegie Commission, 1973), Gary Becker, The Economics of Discrimination (Chicago: University of Chicago Press, 1957), ve Anthony Pascal, Racial Discrimination in Economic Life (Lexington, Mass. : D.C Heath, Lexington Books, 1972).

çoğu için, bir tek ücret oranı yerine, çoğunlukla oldukça farklılaşmış bir ücret oranı dağılması gözlenmekteydi. Bunun sonuçlarından biri de, uzmanlaşma, zihinsel faaliyet, çalışma süresi gibi alışılmış iktisadi değişkenlerin, bireysel gelirlerdeki değişmeyi ancak %20 ila %30 oranında açıklayabildiğidir (4). Bu durumda, iki şeyden biri, yani ya gelirlerin başlıca belirleyicilerinden biri iktisatçılarda yoktur, ya da tesadüfi hata önceden düşünülenenden çok daha büyüktür. Eğer bu sonuncu varsayım doğruysa, o halde dünya —herzaman inanılanın tersine— daha az determinist, daha çok da tesadüfidir.

Altmışlı yılların sonuna doğru, gelir dağılımını değiştirmek için, bireylerin ortalama uzmanlıklarını yükseltmeye yönelik programlar hem pahalı, hem de görece az etkin olduğundan, halkın ilgisi başka yöne kaymıştır. Sosyal güvenlik sisteminin yeniden şekillendirilmesi, aile başına en az gelir düzeyi, ve güvence altına alınmış çalışma, yavaş yavaş iktisadi ve sosyal tartışmanın anahtar sorunları haline gelmiştir. Bu tartışmanın sonucu ise, halkın inandığı ya da inanmak istediği şey ile, iktisadi analizin ortaya çıkardığı farktır. Genel olarak aynı miktar bir meblağı, az vasıflı birçok kişiye ömür boyu bir gelir olarak vermek, bu meblağı onların kapasitelerini artırmaları için yardım olarak kullanmaktan daha rantabldır. Bu durum bizi, negatif verginin birbirine pek benzeyen iki şeklinin hazırlanmasına götürmektedir. Başkan Nixon'un aileye yardım planı ve başkan adayı Mc Govern'in mali reform projesi hatırlanmalıdır. Vergi yükümlüsünün «yeniden dağıtılmış» gelirin tersine olarak «kazanılmış» gelire daha çok değer vermeyi kabul etmesi koşuluyla, herkesin yalnızca kendi gereksinmelerini karşılaması sonucuna ulaşılabilirdi. Bununla birlikte 1972'deki başkanlık seçiminin gösterdiği gibi, vergi yükümlüleri herkesin yalnız kendi gereksinmelerini karşılayabilmesi için gereken bedeli ödemeye razı olmadıktan başka, bu ideali terketmek düşüncesi de hakimdir. Olanaksız istemek, ne gelirin yeniden dağılımı için etkin, ne de uzmanlaşmanın artırılması için yeterli bir program hazırlayabilmek anlamına gelmektedir.

Dışsalılıkların ve Büyümenin Sınırlarının İncelenmesi

Kısmen toplumsal sorunları çözümlemede karşılaşılan çaresizlik, kısmen de çevre sorunlarına yönelik uğraşlar yüzünden, halkın il-

(4) Bu olay, ilk kez iktisatçı olmayan biri tarafından vurgulanmıştır : Christopher Jenks - *Inequality* (New York: Basic Books, 1972)

gisi yetmişli yıllarda yeniden yön değiştirdi ve gözler çevre sorunlarına ve iktisadi büyümenin sınırlarına çevrilmeye başladı. İktisatçılar ilginin bu şekilde yön değiştirmesine hiç katkıda bulunmadılar, fakat konuya, dışsalılık kavramının üzerindeki tozları temizleyerek ve küçük ölçeğin yararlarını güncelleştirerek yanıt verdiler (5).

Bir kimsenin eylemi sonucunda, bir başkasının refahı üzerinde piyasa tarafından dikkate alınmayan doğrudan bir etki ortaya çıkarsa, dışsallıktan söz edilir. Egzos dumanı çıkartarak etrafta bulunanlara kirli hava teneffüs etmeye zorlayanlar negatif dışsalılık yaratmaktadırlar. Tersine olarak, toprağında drenaj yaparak sizin yapacağınız drenajı daha ucuza getiriyorsam, pozitif dışsalılık yaratıyorum demektir (burada, her türlü çevre sorunu gözardı edilmektedir). Son derecede teknikleşmiş ve nüfusun çok yoğunlaşmış olduğu toplumumuzda, bir grubun eylemlerinin bir diğer üzerinde etkisi vardır (havaalanlarındaki gürültü örneği...). Fakat, teknolojimiz ancak zamanla ortaya çıkan ve önceden varlığını bilmediğimiz dışsallıkları da meydana çıkarmıştır (örneğin, amyant liflerinin yarattığı kansere yakalanma riski).

Dışsalılık sorunlarının tipik iktisadi çözümü içselliktir. Hava kirliliğiyle yaratılan dışsalılık, örneğin, hava kirliliği vergilendirilerek piyasa sistemine yeniden dahil edilebilir. Bunun için, bireyleri ve kuruluşları hava kirleticilerden ötürü, bu eylemler istenilen düzeye ininceye kadar ya da hava kirliliğinin etkilerini çekmek zorunda kalanların zararını giderinceye kadar vergilendirmek yeterlidir. Aynı şekilde, trafik kazaları, arzulanan güvenlik düzeyine ulaşılanaya kadar ya da kazaya maruz kalanların zararı tam olarak giderilinceye kadar vergilendirilmek suretiyle birçok güvenlik sorunu piyasa sorunlarına eklenebilir. Bu türlü sorunları çözmenin güç olduğu bazı alanlar vardır (örneğin, ortaya çıkması uzun zaman alan kanser yaratıcı etmenler bunlardan sayılabilir). Ancak, birçok durumda bu çözümler uygulanabilir.

Bununla birlikte, iktisatçıların uygulanabilir demelerine ve halkımızın piyasanın erdemlerine güvenmelerine rağmen, herkes bu piyasa çözümlerine karşı çıkmaktadır. Toplum, geride bırakılanları vergilendirmek suretiyle dışsallıkları içselleştirmek yerine, doğrudan yönetmeliği tercih etmektedir. Bu, yıllardan beri can çekilmek-

(5) E.F. Schumacer, *Sfall is Beautiful* (New York: Harper and Row, 1973)

te olan «sanayinin örgütlenmesi» alanına birazcık hayat vermekten başka birşey değildir. Monopoller konusunda görelî etkinsizlikleri kanıtlanmış olan aynı tekniklerin (anti-tröst yasaları ve doğrudan yönetmelik) güvenliğe ve çevre sorunlarına da uygulanmaları istenmektedir. İktisatçılar, yeni yasanın hazırlanmasına katılmış olsalar bile, iktisat mesleğinin en önemli eylemi bu örneklerle karşı savunma savaşımı izlemektir...

Enerji Krizi Yeni Araştırmalara Yol Açıyor.

Enerji krizi herkesi şaşırtınca, o ana kadar bir avuç iktisatçıyı düşündüren enerji tasarrufu, mesleki çalışmalarda zaman zaman büyük yer tutan bir disiplin durumuna geldi. Aynı şekilde, tarım ürünlerinin yükselen fiyatı tarım ekonomisini yeniden canlandırdı. İyi çalışan kesimler iktisatçılar için asla özendirici değildir. Fiyatlar durağansa, üretim düzenli bir hızla artıyorsa ya da ekonomik koşnatsızlık sınırlıysa, yeni şeyler için toplumun talebi kısıtlıdır.

Enerji ve beslenme alanlarında, arz ve talep arasındaki ilişkinin daha iyi tanınması amacıyla önemli fonlar ayrılmıştır. Acaba piyasalar hangi fiyattan dengeye gelecektir, ilerde arz edilmesi gereken miktarlar ne olmalıdır? Bu iki sorun esastır. Beslenme alanında, buğday fiyatlarının günümüzdeki kadar geniş sınırlar içinde dalgalanmasını önlemek için denge sağlayıcı stokların yararını ileri süren görüşler artmaktadır. Bu işlemin amaçlarından biri de, gıda maddeleri fiyatlarına bağlı olarak ücret taleplerinin hassasiyeti gözönünde bulundurulduğunda, gıda mamulleri fiyatlarının sanayi mamulleri fiyatlarının dengesini bozmasını önlemektir.

Ekonominin artık denetim dışı olduğu duygusunun yaygınlaştığını söylemiştik. Bu duygu, ekonomiyi öngörüldüğü gibi, kötüye gidişten kurtaramayan 1968 vergi artışlarıyla başlamış ve o günden beri bir dizi olay sonucunda şiddet kazanmıştır. Enerji krizi, gıda maddeleri fiyatlarındaki patlama, 1974-75 kışında piyasanın hareketliliğini aniden kaybetmesi, enflasyon ve işsizlik bu olaylar arasında sayılabilir. Ekonominin mekanizmasının halkın düşündüğü ölçüde, elden geçirilmediğine dair bir çok kanıt olmasına rağmen, iktisatçılar bu eleştirilere tesadüfi süreçler ve rastlantısal şokları gözönüne alan optimal denetim modelleri üzerine yaptıkları yeni araştırmalara cevap verdiler. Hükümet politikalarının neden öngörülen etkileri yaratamadığı konusuna el atan köklü modeller de sunul-

du (6). (İktisat politikası tedbirleri önceden belliydi ve etkileri ekonominin aktörlerinin tutumlarıyla bütünleşmişti). Bu gelişmelerin hiçbir, enflasyon için geçerli bir teşhis ve tedaviye yetmedi.

İktisatçıların gelecek on yıl içinde ne üzerine çalışacaklarını bilmek için, toplumun gelecek on yılda neye ilgi duyacağını kestirmek gerekir. Belki de, iktisat bilimiyle diğer sosyal bilimler arasındaki fark burada yatmaktadır.

Evrensel Bir Metodoloji.

Sorun ne olursa olsun, matematik modeller ve ampirik eşdeğerleri —ekonometrik modeller— artık iktisat biliminin temel aletleri olmuştur. Onlara hayat veren refah ekonomisi ve makroekonomik modellerden başlayarak, diğer kesimlere de girmiş ve yaygınlaşmışlardır (7). İktisat tarihi de dahil olmak üzere, onlarsız bir iktisat düşünülemez (8).

Ekonometrinin Evrimi

İlk «samuelsongil» devrimde, matematiksel modeller iktisadi varsayımları ve bu varsayımlardan doğan sonuçları sergilemenin araçlarıydı. Ardından, matematiksel modelleme kendi benliğine kavuştu, fakat, teori ile veriler arasındaki ilişkide de bir terslik meydana geldi. Başlangıçta, ekonometrik modeller iyice özgülleşmiş teoremin ampirik geçerliliğini test etmek amacını taşıyor ve şu soruya karşılık arıyordu: acaba teori, veriler tarafından doğrulanıyor mu?

Hikâyenin sonu, inandırıcı testler oluşturmaın olanaksızlığını ortaya çıkarıyordu. Ekonometrik modeller, işletme düzeyinde değillerdi. Denklemler ve katsayılar düzenlilik göstermiyorlardı. Geçmiş için iyi olan denklemler, geleceğe yönelik tahminler için kötü sonuç veriyordu. Yeni verilere girişmek katsayıların değişmesine yol açıyordu.

(6) Robert S. Pindyck, «Optimal Policies for Economic Stabilization» *Econometrica*, May 1973. William Poole, «Rational Expectations in The Macro Model», *Brookings PPapers on economic activity*, no. 2 (1976)

(7) Paul Samuelson, *Foundation of Economic Analysis* (Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1974, ve Lawrence Klein ve A. Goldberger, *An Econometric Model of the United States* (Amsterdam: North-Holland, 1955)

(8) Robert W. Fogel ve Stanley L. Engerman, *Time on the Cross* (Boston: Little, Brown, 1974)

du. (Makroekonomik ticaret modellerinde, denklemler hemen hergün değişiyordu). Yine aynı şekilde, istatistiki açıdan birçok yanılla iyi modeller kurmanın olanaksızlığı da ortaya çıkmıştı. Ampirik verilere dayanan teoriler ne kabul ne de reddedilebiliyordu. Denklemler zamana karşı direnemiyorlardı. Modeller ancak belirli bir süre için sağlam ve kesin gibi duruyorlardı. Kısacası, verilerin teorileri teste tabi tutmaya ve onlar içinden bir seçim yapmaya gücü yetmiyordu.

Bu düş kırıklığının sonucu olarak, ekonometri rol değiştirdi. Teorileri test etmeye yarayan bir araç olmaktan çıktı, teorileri renklendiren bir alet şekline dönüştü. Ekonometri, bir doğrulama dilinden çok bir tanımlama dili haline geldi. İstatistiki modeller, verilerin özel teorilerle bağdaşabilir olduğunu göstermek için kurulmuştur. Fakat başkaca teoriler de verilerle bağdaşabilmekte, ve bir teorinin reddi, pek ender olarak, ancak onun olgularla çelişmesi halinde yapılabilir. Buradan da, iktisadi teorilerin olgular üzerindeki üstünlüğü —en azından iktisatçıların zihninde— ve onların bu sonunculara uydurulması sonucu çıkmaktadır. Verileri teoriler düzeyine çıkartmak amacı taşıyan bir teknik olarak başlayan şey, tam tersinin yapılmasıyla son bulmuştur.

Çeviren : Ahmet OKAN

KARANFİL

*Her türlü
Buket
Sepet ve
Merasim Çiçekleri*

ÇİÇEK EVİ

**ŞİŞLİ Halaskârgazi
Cad. No. 335/A**

**46 33 34
47 07 22**

ÖZALP

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Konforlu ve güvenli yakın ulaşım için:

OTOMARSAN O 309 D Mercedes-Benz midibüs

Bugüne kadar, unlu O 302 Mercedes-Benz otobusleriyle uzun mesafe yolcu taşıma sorununu çözen Otomarsan, şimdi de konforlu ve güvenli yakın ulaşım için, 22 kişilik yepyeni O 309 D Mercedes-Benz midibüsü hizmetinize sunuyor

Otomarsan O 309 D Mercedes-Benz midibüs, il-ilçe, ilçe-köy arası ulaşımı; fabrika, okul, otel ve çeşitli kuruluşların personel taşıma hizmetleri; turizm; otobüs ve uçak terminal seferleri ve belediyelerin yolcu taşıma hizmetleri için en ideal araçtır.

Mercedes-Benz

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

PK 2 Davutpaşa - İstanbul Tel: 76 05 55

ADLAR

Yakıt giderleri belinizi bükmesin

Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

mi kullanılmış?..

Kıttan
%45 Ekonomi

Her şeyden önce
ISI bir ısı yalıtıcıdır.
Isı kaybını önler, yakıt
giderlerinden %25-%45
ekonomi sağlar

Tesis Masraflarında
Üst Ekonomi

Yapıların ısıtmaya
giren ilk tesis
masraflarında önemli
ekonomi sağlar
Isı yalıtımının yüksek
kalitesi sayesinde daha ufak
ısıtıcılar ve brülörler, daha
düşük çapta tesisat
su ve daha az radyatör
kullanılması, normal
yapılarda ancak aşırı
ısıtma sarfıyla ulaşılabilecek
konforu elde etmek için
gerekli değildir.

•Buğulanmaya Karşı En Etkin Önlem

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıcam buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağlar

•Oda Kullanım Alanından Daha Verimli Yararlanma

Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri tamamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım alanından daha verimli bir biçimde yararlanma olanağı sağlar

•Gürültüden Uzak Ortam

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtıcıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı etkili bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde olduğunca gürültüsüz bir ortamda rahat bir çalışma ve yaşama olanağı verir

•Pencereler Yolu İle Isı Kaybını Önler

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliği dolayısıyla en az %50 oranında önler

Isıcam nedir?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitayı yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin olarak önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

İçerideki teknik servisimiz hizmetinizdedir
Tel: 46 09 05

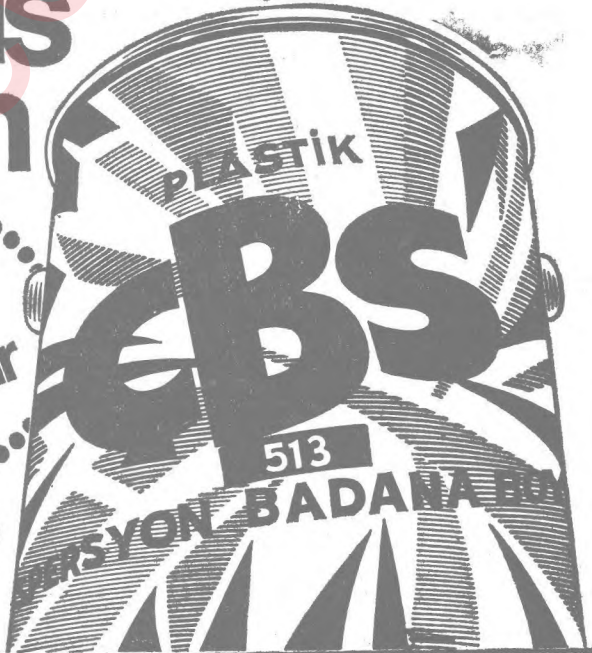
ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Zağazı, Kardeşim Sok. No. 44/5 İstanbul
Telefon: 43 49 55

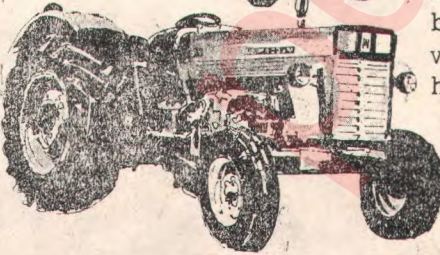
güçlü yatırım International

Ağustos 1964

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da güler yüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma
**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

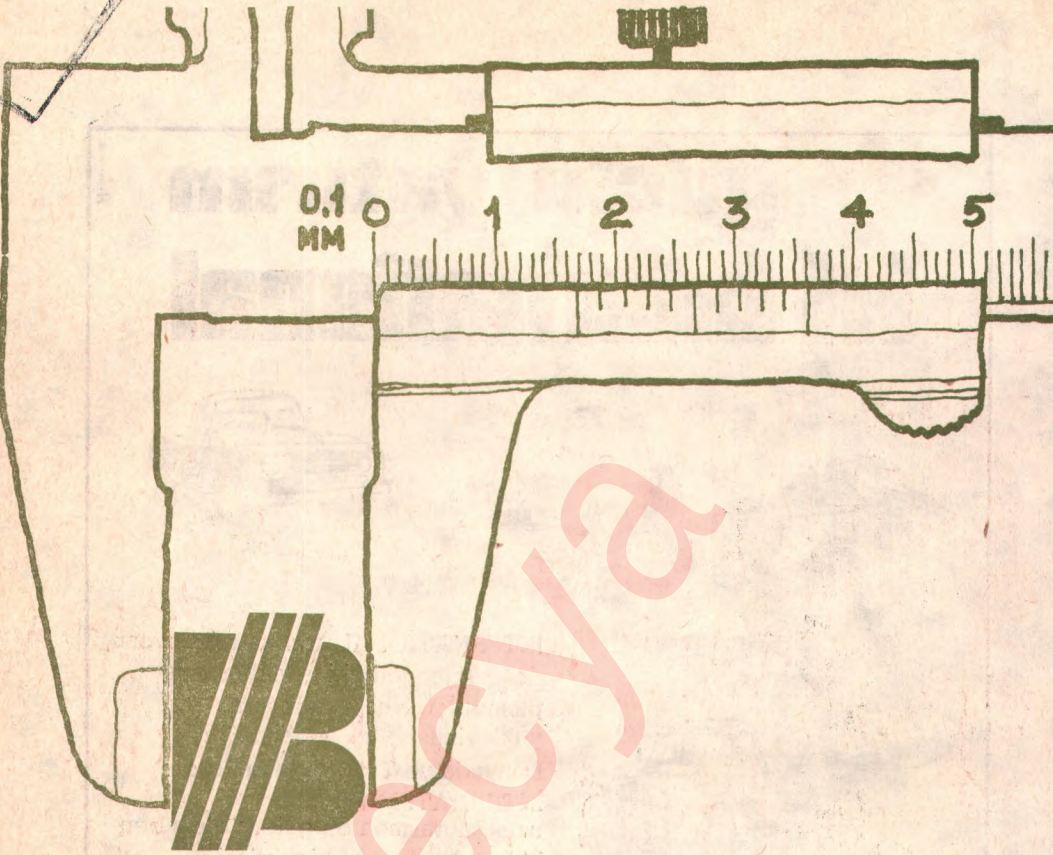
TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levant Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

Borusan, Türk standartlarına ve uluslararası standartlara uygun üç yüze yakın ölçüde su ve gaz boruları, sanayi boruları, profil borular, yapı profilleri, soğuk çekme borular, galvanizli saçlar, metal kaplamalı bantlar, manşonlar ve saç işleyen makineler üretmektedir.

Meclisi Mebusan Caddesi
Şeker Sigorta Han No: 325/1
Salıhpazarı - İstanbul
Tel: 44 87 50 (9 hat)